BRIEF

Van den Schrijver des Boeks

de

BETOVERDE WEREELD

genaamd,

Aan den Eerwaardigen Heere

EVERHARD van der HOOGHT,

Yverigen Leeraar van 's Heeren Gemeente tot Niewendam.

t'AMSTERDAM.
By GERARDUS BORSTIUS, Boekverkoper op de hoek van de Niewendyk aan den Dam.

BRIEF

Van den ſchryver des boeks

De Betoverde Weereld genaamd:

Aan den eerwaardigen Heere

EVERHARD van der HOOGHT,

Yverigen Leeraar van 's Heeren gemeinte tot Niewendam.

Waarde en in God geliefde Medebroeder.

DE vryborſtigheid die U E. in ſijn ganſch weſen, ſpraak en ommegang betoont, en die ik altijd in u bemind hebbe; laat ſich mede in uw geſchrift, giſteren tegens my uitgegeven, onder Hebreewſche of Griekſche namen niet verbergen. Ik en hadde niemant te vragen, wie *Haggebber Philaleethees* was: maar bemerkte aanſtonds uit den ſtyl en inhoud van ſijn ſchryven, dat ſijn eigen naam is Everhardus van der Hooght. Nochtans en was het niet van node, ſulx alleen daar uit te giſſen: want ſonder dat ſoude ik doch wel haaſt te weten zijn gekomen, wie hy was die dit geſchreven heeft; alſo het niet buiten kenniſſe van vrienden hier in de Stad, ſo ik be-

right worde, is aan 't licht gebraght. Ondertuſſchen ſoude 't my niet ſeer bekommeren, wie iets tegen my ſchryft, maar alleenlik wat hy ſchryft; indien de wyſe van ſchryven die UE. gebruikt my niet bedenkeliker voorgekomen ware dan de ſaken. Des wil ik u hier wel ſeggen, dat my altijd ſeer lief ſal zijn, van wat hand het ook magh komen: ſomen my met redenen bejegent, die my wyſer maken konnen; of gelegentheid geven om mijne eigene ſchriften, daar het moghte nodig zijn, nader te verklaren. Maar indien 't waar is, 't gene UE. genoegſaam toont volkomentlik ſo te geloven, dat ik de ſaghtmoedigheid en ſedigheid te buiten ging; wanneer ik andere ſchryvers, het zy uitleggers of overſetters, het zy godgeleerden of taalkundigen, die niet meer in de Kerk te ſeggen hebben dan gy en ik, ergens wat gevoeliger beſtond te handelen: ſo ſoude 't u te raden zijn, Broeder, my daar in niet na te volgen; veel min verre te overtreffen. Want indien ik ſulken ſot ben als UE. my door den ganſchen brief beſchryft; ſo wiſt gy Salomons leſſe: *antwoord enen ſot niet na ſijne dwaasheid, op datgy hem niet gelijk en wordt*; ende wederom nochtans, *antwoord den ſot na ſijne dwaasheid, op dat hy niet wijs en zy in ſijne ogen.* Ik en ſie niet dat UE. een van beiden heeft in acht genomen. Het eerſte niet om het te myden, noch het ander om het ſo te doen Want om my niet gelijk te zijn, ſchijnt dat gy my nogh wilt te boven gaan; wanneer gy ſo verre beneden de ernſthaftigheid, die gy anders in d'opſight over 't volk van uwe *Ruſtplaats* blijken laat, my met ſo vele verachtinge bejegent, ende met ſo vele beſchuldigingen beſwaart, die ik in gemoede op my ſelf niet paſſen kan. Daarbeneffens moet ik ſeggen, dat UE. ſich al te licht *verſekerd* heeft,

heeft, uw geſchrifte van die kraght te ſullen weſen, dat ik *my ſelven verfoeijen* ſoude, wanneer ik 't quam te leſen. Niets diergelijk is my wedervaren; hoewel ik niet kan merken dat ik ſo hardnekkig ben, om my niet door redenen te laten overtuigen. Maar 't moeten andere zijn, dan ik in dit boexken vinde. Met geen *Atnach* of *Sophpaſuk*, *Patach* of *Kamets* is dat ſo te doen. Der ſelfder *godlike autoriteit* (gelijk uwe brief pag. 17. in de 4. antw. ſeit) neem ik op d'autoriteit van *Haggebber Philaleethees* blotelik niet aan. Ik weet dat geleerde mannen beneffens U E. daar ſtipt op ſtaan: maar hebbe 't ſelfde reght, om het nevens anderen van geen mindere achting en ervarentheid in d'Hebreewſche tale niet te geloven. Die my van oneerbiedigheid tegen d'overſetters beſchuldigt, behoorde ſelf niet van hen af te gaan, om het woord *Adonai* van *Adonaai*, met een *Patach* of *Kamets* geſchreven op de plaatſe Gen. 18: 3. al te naaw te onderſcheiden, of tot Gods eigenen name te maken. Ik erkenne uwe taalkunde in 'tHebreewſch, en achteſe boven de mijne, die maar tot noodruft is: maar lyde ſtilſwygens die verachtinge niet; die U. E: my doet. Ik hebbe miſſchien niet ſo veel Hebreewſche ſchryvers geleſen als U. E: nochtans wil ik hier iets tot een ſtaaltje by brengen, uit een boek dat gy noch niet geſien hebt; ſulx ik wete om dat het nooit is gedrukt geweeſt, ende nochtans in mijn beſit. Druſius die vermaarde man, in die ſchriften die hy uit laſt der hoge regeeringe gemaakt heeft, om den overſetters den wegh te wyſen; en 't gene echter in hunne handen niet geweeſt is, alſo hy eerder geſtorven en ſijn papieren huiſraad in andere handen geraakt was: die ſeit op Gen. 18. vers 3. aldus.

Op de woorden DOMINE MI ſchryft hy. *Ita Santes & editio*

editio gallica poſtrema. Ebraice אֲדֹנָי *quod reddi etiam poteſt* DOMINE, *ideſt*, κύριε. *Sic interpretantur LXX. & Hieronymus. Recentior interpres* DOMINI MEI; *id eſt* אֲדֹנָי. *Fortè* (֣) *in* (֤) *verſum propter Rebia, qui unus eſt ex accentibus majoribus, quos pauſas appellant.* Ik ſal dit voor den duitſchen leſer vertalen. MYN HEERE) *dus heeftet Pagnin, en de laatſte Franſche druk. In 't Hebreewſch ſtaat* אֲדֹנָי *'t welk mede vertaald kan worden* HEERE, *dat is* κύριέ: *Dus vertalen 't de LXX en Hieronymus. De niewe overſetter ſtelt* MYNE HEEREN, *dat is* אֲדֹנָי. *Miſſchien is de Patach in een Kamets veranderd, om de Rebia, welke een van de grote maatklanken is, diemen Pauſen noemt.* Siet daar als in 't voorbygaan, hoe vaſten grond UE. aan deſe letterſtippen heeft. Al ſo licht maakte ik allen dien moeijeliken arbeid tot niet, welken UE. verder over deſe plaats; mitsgaders over dat HY, met het Hebreewſche (֤) en הוּא vergeleken, op het 24. hoofd-ſtuk mijns tweden boeks gemaakt heeft: indien dat mijn voorneemen ware. Maar dit weinig ſchrifts, dat ik binnen 't beſlagh van een vel papiers bepalen wil, moet alleenlik dienen, om UE. mits deſen eens voor al in 't openbaar bekend te maken: dat het my niet en luſt noch paſt, op elk boek of geſchrift dat tegen my uitkomt, en waaraf ik eer lang een goed getal verwachte; uitvoerlik te antwoorden: mits dat ik nu daar toe, door gebrek van tijd en overvloed van beſigheden, ſo van wege mijns dagelijkſchen arbeids in den dienſt der Kerke, als van deſe ongewone moeijelikheden, niet maghtig ben my ſelven te ontledigen. Ook ſoud ik, ſulx doende, veele dingen veelmaals wederhalen moeten; die my voor en na eerſt van eenen, en daarna wederom van anderen ſullen voorgeworpen worden. Daar by wil ik opentlik betuigen, dat ik niemant ant-

woorden ſal, die de liefde met de waarheid niet en paart, en ſonder ſchelden ſchryft. Want ik ſulken tale met gelijke nooit vergelden ſal: noch ook iets tot antwoorde ſtellen tegen 't gene dat geen antwoord weerdig is. Dusdanig zijn de woorden, ſpreekwyſen, ſtellingen, waar in UE. my veracht, beſchimpt, en grotelijx in mijne eere quetſt: welke ik uit deſen uwen eerſten Brief, om dat dit de handgift is, ſelf uittrekken, en op een regiſter ſtellen wil. Komender ſulke meer, ſo laat ik dat den Leſer doen, dien 't luſt: voor my, ik heb aan eens genoegh.

Beſchimpingen en Smaadredenen.

D. Van der Hoogh leit my te laſte *groote en botte onweetenheid.* pag. 7, §. 14.

Onkunde. p. 7. §. 15. beſonderlik *in de Hebreewſche tale.* p. 16. VII. Tegenw. I. Antw.

Onverdraaglike meeſterlikheid in mijne uitbiedinge aan den Kerkenraad. p. 8. 9. §. 3.

Dat ik *pecceere tegens de regels van een diſputant*, uit Burgersdyks Logica genoegh te leeren. p, 9. §. 2.

De goede man, ſeit hy, *en weet niet.* p. 9. §. 3.

Dat ik my *ſtote tegen de regelen van de Tale.* p. 10. §. 7. ende dat komt door mijne

Onbedreventheid in den grondt ext. p, 11. Ook ben ik *Sober Theologizeerende.* pag. 1. Antw. 3. Om dat ik *Geen reghte bevattinge* hebbe van 't gevoelen *der Gereformeerde Kerk.* p. 12. Antw. 3.

Onſen heer Doctor (ſegt gy) *verlieſt hier veel van ſijn reſpect.* p. 16, VI. Tegenw. I. Antw.

Dies wierd gy in uw *herte beſchaamd*, *datik in de*

Ge-

Gereformeerde Kerk den tytel van Doctor in de Theologie voer de.

Ende dat onder anderen, dewijle ik ſeer *dommelik* ſpreke. p. 16. VII. Tegenw. 2. Antw. Gy ſchrijft my verder toe *een blind geſight*. pag. 18. Antw. 6.

Mijnen arbeid noemt gy *wroeten*. pag. 13. §. 15. *ſwetſen*. pag. 19. §. 11. en *bravades maken*. p. 18. §. 19.

Ende wanneer ik ſegge dat my niemant lichtelik een bewys, dat ik voor ſeker houde, wederleggen ſal, dat is by U ſo veel als *de bloedvlagge te laten waaijen*. pag. 15. Antw. 5.

Sware Beſchuldigingen.

1. Dat ik ben *een beſchimper van onſe Religie* (als of ik van ene andere religie ware) *van den Heere Jeſus en ſijne Apoſtelen*. pag. 3. Daar voor behoede my God!

2. Met David Joris te vergelijken, als oft ik mede, gelijk hy, *door den Duivel de verdorventheid van's menſchen wille verſtond*. p. 3: §. 1. Waar ſtaat dat in mijn boek?

3. Als ook met Ariſtoteles, welke leerde, *dat'er geen Duivelen waren*. p. 3, 4. §. 2. Maar ik bewijſe datſer zijn.

Ende voorts in 't gemeen: *dat ik derhalven aan die oude Dwaalgeeſten gelijke; en dat daarom de opſchuddingen tegen mijn perſoon en boek van de hoogſte noodſakelikheid en bekommeringe zijn*. p 8. §. 6.

4. Dat ik *aanlope tegen de fondamenten der ware Leere, en tegen alle goede ſeden*. Dit is 't opſchrift des tweden capittels. Doe ik dat, ik ben onwaardig om te leven.

5. Dat ik ben *een ſpotter met godlike dingen*. p. 5. boven aan; *ſpotachtig ſpreekende van de Leere der Gereformeerde Kerken*; pag. 5. §. 3. deſelve *laſterende*, tegen de waarheid. pag. 18. Antw. 6.

Waar-

Waardig derhalven, om als een ſpotter uit de Kerk, (daar wil 't henen) gelijk Iſmael aleer uit ſijns vaders huis, gedreven te worden. pag 5. §. 5.

6. Dat ik *met den grondtext tegen haar oogmerk ſcherme, om het gemeen daar door te ontruſten* (als oft ik dat ook met opſet dede) *en de Religie te doen waggelen.* pag. 7. §. 13. Daarna dat ik *de kragt van den grondtext of niet en verſta, of met opſett verdraaije.* 't Is het opſchrift van 't 3. kapittel.

Des word my aanſtonds te laſte gelegd, ONBESCHAAMDE *veydraaijinge van den grondtext*; dit woordt *onbeſchaamd* ook noch met hoofdletteren gedrukt zijnde, op dat het de Leſer immers doch niet over 't hoofd en ſie. p. 8. onder aan.

7. Dat ik alles by brenge wat ik weet *op te rapen*, om den menſchen *ſand in d'ogen te werpen.* pag. 11. boven aan

Gelijk ik nu op ſulken taal niet antwoorden wil; ſo verſoek ik dan vervolgens ook, dat U E. die in ſijne volgende brieven veranderen wille; om ſo veel bewijſen uwer neerſtigheid en taalkunde, als ſich hier in opdoen, niet te ſchenden, noch de liefde te quetſen: noch met ſulk ene manier van ſchrijven tegen te ſpreken de betuiginge van liefde tot uwen Medebroeder, *dat gy alles voor hem ten beſten* hebt, om hem en ſijne familie te behouden. Die my met Iſmaël *uitdrijvens* weerdig acht, ſorgt voor my noch mijne familie niet veel. Die alles voor my ten beſten heeft, ende geeft my niet dan ſlagen: wat heb ik van het ergſte te verwachten, ſo dit nu noch het beſte is? 't Is goed dat gy volgens uwe eigene belijdeniſſe, Broeder, *nooit van my beleedigd*, nochte ooit anders dan *vriendelik* bejegend zijt.

Waar-

Waarmede heb ik dan deſe ontmoetinge op u verdiend? Te weten den yver voor de *Religie* doet u *allen band* der liefde *breken*, gelijk U E. dit alles in ſijn *poſtſcriptum* ſeit. Ben ik dan by u ook daar voor aangeſien, waarde man, dat ik de Religie verkeere? Waarlik is dit uwe meininge, ſo uit den ganſchen Brief, en beſonderlik die aangeweſene ſtaaltjes blijkt. Maar ik ben myſelven geens dings min bewuſt als dat. Ik hebbe tot deſer ure toe voor de bewaringe der waarheid en der eenigheid onſer Kerken geſorgd en gedaan, ende ſal het doen (door des Heeren genade) ſo veel als iemant; na de mate der gaven my van God verleend. Hier in beroep ik my op het getuigenis uws eigenen gemoeds: of gy my ooit anders gekend hebt, ofte anders van my vermoed? Immers gaf ik u nooit reden om van my anders of minder in deſen te vertrouwen dan van uſelven. Is dit oordeel van mijn perſoon nu ſo haaſt veranderd? Waar komt dat by toe? dat ik God den Schepper alle d'eere geve die ik van den Duivel neme? dat ik leere hem te vreſen, boven Duivel, Hell en altemaal; welke ſonder God niet met allen zijn? of om dat ik 't herte hebbe, den Duivel *enen bandrekel* te noemen; 't welk U E. ſo ſeer misprijſt? pag. 19. §. 20. Doch ik ſal my ſelven alhier in geen beſonderheden uitlaten: om niet anders te doen dan ik in 't begin verklaard hebbe. Segge alleenlik, dat *my dit het minſte is, van U*, als 't doch niet anders weſen kan, *geoordeeld te worden; want ik ben myſelven geens dings bewuſt: maar die my oordeelt is de Heere.* 1 Kor. 4: 3, 4. Men leſe vryelik het 5. vers daar by; waar in ik wel te vreden ben; my houdende aan d'onverwrikbare gronden van de leere onſer Kerken, ſonder een eenig hoofdſtuk daar van in twijffel te betrekken; die ik alle met malkander, ende elk in 't beſonder, nu 34. jaren en

4. maan-

4. maanden lang volſtandig heb geleerd en voorgeſtaan, ende voorts gedurende mijn leven voorſtaan ſal. By die Waarheid wil ik ook de Liefde en den Vrede voegen: en ſo my iemant hatelik bevecht; ik hope hem door God, die een God des Vredes, en de Liefde ſelfs is, met ſachtmoedigheid te verduren. Heb ik my in 't Boek, daar nu dit geſchil om is, ontrent het een of 't ander niet ſodanig aangeſteld: men tone my 't gebrek; ik ſal 't beteren: want ſo ik al qualik ſpreek of doe, mijn opſett is altoos om wel te doen. Daarin geve God u en my, waarde Broeder, te volherden, ende in ſijnen dagh getrow bevonden te worden. So wenſcht,

Eerw. Heer en Medebroeder,

Uwe dienſtwillige Mededienaar
in den Heere

B. Bekker.

Amſterdam den 25. van Herfſtmaand 1691.